

Πέτρος Παπαπολυβίου

Ο θάνατος του Ιάκωβου Κουμή στον κυπριακό Τύπο

Στο παρόν άρθρο θα αναδειχθεί ο τρόπος αντιμετώπισης από τον κυπριακό Τύπο της είδησης για τον βαρύτατο τραυματισμό και το θάνατο του Ιάκωβου Κουμή και οι πληροφορίες που εξάγονται από τα σχετικά δημοσιεύματα. Για το σκοπό αυτό αποδελτιώθηκαν οι έξι μεγαλύτερες κυπριακές εφημερίδες της εποχής, οι καθημερινές «Ο Αγών», «Τα Νέα», «Η Σημερινή», «Ο Φιλελεύθερος», «Χαραυγή», και η εβδομαδιαία «Ελευθεροτυπία», στο διάστημα 15 Νοεμβρίου - 15 Δεκεμβρίου 1980. Την κυβέρνηση Σπύρου Κυπριανού και το ΔΗ.ΚΟ. υποστήριζαν ο «Αγών», η «Ελευθεροτυπία» και ο «Φιλελεύθερος». Τα «Νέα» ήταν το εκφραστικό όργανο της Ε.ΔΕ.Κ. και η «Χαραυγή», η κομματική εφημερίδα του Α.Κ.Ε.Λ. Τέλος, η «Σημερινή», υποστήριζε τον «Δημοκρατικό Συναγερμό» του Γλ. Κληρίδη.

Τα επεισόδια της 16ης Νοεμβρίου 1980

Τα επεισόδια που κατέληξαν στη δολοφονία της Σταματίνας Κανελλοπούλου και στο θανάσιμο τραυματισμό του Ιάκωβου Κουμή, το βράδυ της Κυριακής, 16ης Νοεμβρίου, καταγράφηκαν αναλυτικά στις κυπριακές εφημερίδες της

18ης Νοεμβρίου. «Τα Νέα» αφιέρωσαν το κύριο πρωτοσέλιδο θέμα τους, με τίτλο «Συμμαχία χουντικών αναρχικών. «Αγώνας»: Τρομοκρατία επιβάλλει η δεξιά. Τα Μ.Α.Τ. ποδοπάτησαν κυπριακή σημαία. Παπανδρέου: Ευθύνεται η Κυβέρνηση για το αιματοκύλισμα». Στην περιγραφή των επεισοδίων δόθηκε έμφαση στην ανακοίνωση της «Δημοκρατικής Κίνησης Κυπρίων Φοιτητών “Αγώνας”», φοιτητικής νεολαίας της Ε.ΔΕ.Κ., που κατήγγειλε ότι «δέχτηκαν την απρόκλητη και ιδιαίτερα λυσσαλέα επίθεση των κρανοφόρων των Μ.Α.Τ.», ενώ στην αστυνομική έφοδο ξεσχίστηκε και η κυπριακή σημαία. Εκτός από τον Κουμή, στην πορεία της 16ης Νοεμβρίου τραυματίστηκαν ελαφρά και τέσσερις Κύπριες φοιτήτριες. Η αστυνομική επίθεση σχολιάστηκε με έντονα επικριτικό τρόπο στα «Νέα» της 19ης Νοεμβρίου (σχόλιο «Απρόκλητη επίθεση»).

Στη «Χαραυγή», η είδηση καλύφθηκε με μεγάλους τίτλους στην τελευταία σελίδα του φύλλου της 18ης Νοεμβρίου: «Προβοκάτορες και Αστυνομία αιματοκύλισαν την Αθήνα. Μια 20χρονη νεκρή και εκατοντάδες τραυματίες. Κρίσιμη η κατάσταση Κύπριου φοιτητή. Κ.Κ.Ε.: Στόχος των προβοκατόρων το λαϊκό κίνημα». Εκτός από τον τραυματισμό του Κουμή, γινόταν αναφορά στην κυπριακή συμμετοχή στην πορεία και τα συνθήματά τους, και στη σχετική ανακοίνωση της «Προοδευτικής Κίνησης», φοιτητικής νεολαίας του Α.Κ.Ε.Λ. Μεγάλη έκταση δόθηκε και στο φύλλο της επόμενης, 19ης Νοεμβρίου 1980, με πρωτοσέλιδη είδηση: «Η ελληνική κυβέρνηση παραδέχεται: Η Αστυνομία χτύπησε στο φαχνό τους διαδηλωτές. Στη Βουλή τα αιματηρά έκτροπα».

Αντίθετα, η «Σημερινή» υποβάθμισε το θέμα, στην τελευταία σελίδα του φύλλου της 18ης Νοεμβρίου 1980, με τίτλο «Αριστεροί αναρχικοί προκάλεσαν τα επεισόδια», με ρητή αναφορά στο γεγονός ότι «ο Κύπριος Κουμής θεωρείται κλινικά νεκρός». Ανάλογη τακτική ακολουθήθηκε και στις επόμενες ημέρες (φ. 19, 20 και 23 Νοεμβρίου 1980) με σύντομες περιγραφές του ξυλοδαρμού και της κατάστασης της υγείας του Κουμή.

Η παρουσίαση του δράματος και του τέλους του Ι. Κουμή

Από τα κυπριακά φύλλα της 18ης Νοεμβρίου 1980, μεγαλύτερη έκταση στην είδηση του τραυματισμού του Ιάκωβου Κουμή έδωσαν «Ο Αγών» (κύρια είδηση: «Βελτιώθηκε ελαφρά η κατάσταση του Κυπρίου Ιάκωβου Κουμή») και «Τα Νέα» (τίτλος: «Κλινικά νεκρός ο Κουμής. Και άλλοι Κύπριοι τραυματίες»). Τα δημοσιεύματα πλαισίωνε φωτογραφία του Κύπριου φοιτητή διασωληνωμέ-

νου στο κρεβάτι της εντατικής του «Λαϊκού». Παράλληλα, καταγράφονταν τα στοιχεία της ταυτότητάς του: Ιάκωβος Ιωάννου Κουμή, 26 χρονών, από τη Σωτήρα Αμμοχώστου, πρωτοετής φοιτητής της Νομικής, νιόπαντρος. Λιτές ήταν και οι πληροφορίες των ιατρικών ανακοινωθέντων. Για την «πολιτική ταυτότητα» του Κουμή, μαρτυρία «ελλαδίτη, φίλου του» ανέφερε: ««Είχαμε κατέβει (...) στην πορεία χωρίς να είμαστε ενταγμένοι σε οποιαδήποτε ομάδα. Ο Ιάκωβος ανήκει στην εξωκοινοβουλευτική αριστερά και είχε έλθει στην Αθήνα πριν δυο μήνες».

Σε όλες τις εφημερίδες της επόμενης ημέρας (19 Νοεμβρίου 1980) δημοσιεύτηκαν φωτογραφίες του Κουμή μαζί με φωτογραφία της γυναίκας του, Μαρίας, με σκυμμένο κεφάλι, στις ώρες αναμονής έξω από το δωμάτιο του «Λαϊκού». Τρεις εφημερίδες (*Ο Αγών*, *Τα Νέα*, *Ο Φιλελεύθερος*) αναδημοσίευσαν από τον αθηναϊκό Τύπο σύντομες δηλώσεις της Μαρίας Κουμή: «Ο Ιάκωβος πήγε στην πορεία, μόνο για να δει. Το μόνο πράγμα που υποστήριζε πολιτικά ήταν η Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Δεν καταλαβαίνω γιατί συνέβη αυτό στον άντρα μου. Μου τηλεφώνησε στις 10.15 περίπου, για να μου πει ότι ετοιμάζεται να επιστρέψει στο σπίτι. Από τότε δεν πήρα άλλο μήνυμά του, μέχρι την στιγμή που με ειδοποίησαν ότι βρίσκεται βαριά τραυματισμένος στο Νοσοκομείο. Δεν έχω καταλάβει ακόμα πώς έγινε. Πριν δυο μήνες περίπου ήρθαμε στην Ελλάδα για να σπουδάσουμε¹».

Ο βαρύτατος τραυματισμός του Κουμή άρχισε να παίρνει τις πραγματικές, εφιαλτικές, διαστάσεις του με τα αθηναϊκά δημοσιεύματα των επόμενων ημερών, που αναδημοσίευσαν όλες οι κυπριακές εφημερίδες. Ενδεικτικά: «Αστυνομικοί (30) ροπαλοφόροι κτυπούσαν τον Ι. Κουμή», *Τα Νέα*, 20 Νοεμβρίου 1980, «Καθόταν σε ζαχαροπλαστείο κι όρμησαν με τα ρόπαλα πάνω του οι αστυνομικοί!», *Ο Φιλελεύθερος*, 20 Νοεμβρίου 1980.

Τα φύλλα της 22ας Νοεμβρίου 1980 προέβαλαν νέες δηλώσεις της Μαρίας Κουμή, με τις πληροφορίες ότι η οικογένεια και φίλοι του θύματος συγκεντρωναν στοιχεία για υποβολή μήνυσης για ανθρωποκτονία εκ προμελέτης. Οι συγκλονιστικές δηλώσεις της Μαρίας Κουμή δεν χρειάζονταν επιπλέον σχόλια, που έτσι κι αλλιώς απέφευγε ο κυπριακός Τύπος: «Ήρθαμε στην Ελλάδα πριν από δυο μήνες. Σπουδάσαμε και δουλεύαμε για να ζήσουμε. Στην πορεία πήραμε μέρος, χωρίς όμως να ανήκουμε σε οργάνωση, κόμμα ή κάποιο από τα

1. Η περικοπή των δηλώσεων της Κουμή για την «ένωση με την Ελλάδα» δεν δημοσιεύτηκε στα *Νέα*.

«μπλοκ» που συμμετείχαν. Μάλιστα όταν κάποιοι γνωστοί μας συνέστησαν να μην πάμε, ούτε καν σκεφτήκαμε να απουσιάσουμε. Ο άνδρας μου είπε: πρέπει να πάμε στην πορεία για το Πολυτεχνείο. (...) Ο Ιάκωβος έμεινε παρακολουθώντας την πορεία από το πεζοδρόμιο. Είμαστε “φρέσκοι” στην Ελλάδα. Κι ο Ιάκωβος δεν γνώριζε την αγριότητά τους. Δεν ήξερε να προφυλαχτεί. Για αυτό σήμερα πεθαίνει. Πήγε σαν πρόβατο σε σφαγή»².

Και η «Χαραυγή» απέφυγε κάθε σχόλιο, όμως η κάλυψη της είδησης, στην τελευταία σελίδα της 25ης Νοεμβρίου 1980, είναι ενδεικτική της στάσης της: «Ο Κουμής θύμα της ωμής βίας. Αγωγή εναντίον των Μ.Α.Τ.». Στο φύλλο δημοσιευόταν φωτογραφία του θανόντος, με λεζάντα «Ο δολοφονηθείς από τα Μ.Α.Τ. στην Αθήνα Ιάκωβος Κουμής», ενώ φιλοξενούνταν δηλώσεις των Χ. Φλωράκη, Α. Παπανδρέου και Π. Κανελλόπουλου για το θάνατο του Κουμή, και στη συζήτηση στη Βουλή, στις 22 Νοεμβρίου, που καταλόγιζαν βαρύτατες ευθύνες τόσο στην Αστυνομία, όσο και στην κυβέρνηση της «Νέας Δημοκρατίας».

Στις 26 Νοεμβρίου 1980 η «Χαραυγή» αναδημοσίευσε από τον «Ριζοσπάστη» συνέντευξη της Μαρίας Κουμή στη δημοσιογράφο Αρετή Αθανασίου. Ακολουθούν αποσπάσματα:

«Ο Ιάκωβος δολοφονήθηκε. Είναι το μόνο που μπορώ να πω με βεβαιότητα. (...) Για μένα ήταν ένας σπάνιος άνθρωπος, ο άνθρωπός μου. Τίμιος, με ένα χαμόγελο πάντα στα χείλη, ευαίσθητος. Είμασταν πολύ κοντά ο ένας στον άλλο. Γνωριζόμαστε από παιδιά. Γεννηθήκαμε και οι δυο στο ίδιο χωριό, στη Σωτήρα Αμμοχώστου. Πριν παντρευτούμε, ζήσαμε μαζί τρία χρόνια. Ονειρευόμαστε να φτιάξουμε μια ζεστή αληθινή οικογένεια. Δεν θέλω να θυμάμαι τα παιδικά μου χρόνια. Ήταν δύσκολα και φτωχικά. Από 12 χρονών δούλευα στο αγρόκτημα του πατέρα μου. Στα χαρτιά μου λέγομαι Μαρία Καΐκη του Ανδρέα, δεν πρόλαβα να αλλάξω ταυτότητα. Στην Κύπρο δεν υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες για να πάω στο Γυμνάσιο. Δουλεύαμε και οι δυο τα πρωινά χωριστά και τα βράδυα χορεύαμε μαζί κυπριακούς χορούς σε τουριστικό ξενοδοχείο. Ο Ιάκωβος είχε τελειώσει μια τεχνική σχολή, το δίπλωμά του όμως δεν αναγνωριζόταν στην Ελλάδα. Είχε αφήσει στη μέση το Γυμνάσιο. Αποφασίσαμε να συνεχίσουμε και οι δυο σπουδές. Έτσι ο Ιάκωβος κάνει ένα χρόνο νυχτερινό Γυμνάσιο, παίρνει το απολυτήριο. Σταματάει τον Γενάρη του '80 τη δουλειά

2. «Μιλά η γυναίκα του Κουμή. Έτσι σκότωσαν τον άντρα μου», *Τα Νέα*, 22 Νοεμβρίου 1980, «Μήνυση για τον Κύπριο φοιτητή που κτυπήθηκε κι είναι κλινικά νεκρός», *Ο Φιλελεύθερος*, 23 Νοεμβρίου 1980.

του – μηχανολόγος στο διϋλιστήριο πετρελαίου – και διαβάζει εντατικά. Δίνει εξετάσεις και περνάει αμέσως στην Νομική Σχολή Αθηνών.

Το λαχταρούσε τόσο πολύ και το πέτυχε μετά από σκληρόν αγώνα. Παντρευόμαστε. Έρχομαι πρώτα εγώ στην Αθήνα στις 31 Αυγούστου. Πιάνω ένα μικρό δωάρι, στο οδό Αγχιάλου 43 στα Σεπόλια. Ο Ιάκωβος κανονίζει τα χαρτιά του στην Κύπρο και φτάνει στην Αθήνα, στις 24 Σεπτεμβρίου. Πιάνω δουλειά στο βιβλιοπωλείο «Χνάρι» και το βράδυ αρχίζω να παρακολουθώ νυχτερινό γυμνάσιο. Το όνειρό μου ήταν να σπουδάσω παιδοψυχολογία στο εξωτερικό.

Έφευγα το πρωί στις 8 από το σπίτι και γύριζα μετά τις 11 το βράδυ. Δουλειά, σχολείο, διάβασμα. Η ζωή μας πολύ περιορισμένη. Για τη συντήρησή μας υπήρχε μονάχα ο δικός μου μισθός και λίγα χρήματα που είχαν απομείνει από το γάμο μας. Έψαχνε και ο Ιάκωβος να βρει μια δουλειά για να τα φέρουμε βόλτα. Δεν πρόλαβε όμως.

Στην αρχή, θυμάμαι, κοιμάμαστε σε δανεικό κρεβάτι. Ύστερα αγοράσαμε ένα δικό μας και ένα τραπέζι με τέσσερις καρέκλες. Ελπίζαμε, πως σιγά - σιγά θα φτιάχναμε το σπιτικό μας, έτσι όπως το θέλαμε. Αυτό ήταν το βασικό, παρόλες τις δυσκολίες...

Εκείνη την Κυριακή, θυμάμαι, είχαμε κανονίσει να κατεβούμε στην πορεία για να τιμήσουμε και εμείς τα θύματα του Πολυτεχνείου. Το πρωί ο Ιάκωβος έφερε στο σπίτι ένα ψυγείο μεταχειρισμένο και το έφτιαχνε για να λειτουργήσει. Κυττάζαμε μαζί τις φωτογραφίες του γάμου μας που έφερε ένας φίλος και γελούσαμε.

Το απόγευμα πήγαμε στο Πολυτεχνείο. Ακολουθήσαμε την πορεία μόνοι μας, όχι κάτω από οργανωμένο μπλοκ. Εγώ αρρώστησα από το στομάχι μου και στις 9 το βράδυ έφυγα και πήγα σπίτι. Στις 3 τα χαράματα ένας φίλος και γείτονας με ειδοποίησε για το συμβάν. Μετά μια ώρα περίπου τον είδα. Δεν περίμενα πως θα ήταν τόσο σοβαρό και ούτε που μπορούσα να φανταστώ πως μια τόσο ειρηνική πορεία θα είχε τέτοια τραγικά και απάνθρωπα αποτελέσματα.

Κάτι μέσα μου, μου έλεγε: “Δεν είναι δυνατόν, θα ζήσει...” Πέρασε μια ολόκληρη βδομάδα γεμάτη δοκιμασίες και αγωνία. Ήρθε ένα βράδυ να μου πάρει κατάθεση η Ασφάλεια. Δεν δέχτηκα. Ο Ιάκωβος πέθανε σήμερα στις πέντε το απόγευμα. Έλειπα εκείνη τη στιγμή, ανέβαινα να τον δω. Τον είδα να τον κατεβάζουν από τις σκάλες... (...)

Ένοιωσα να γκρεμίζεται ένας ολόκληρος κόσμος μέσα μου. Το πρόσωπό του ήταν παραμορφωμένο και πρησμένο. Τις τελευταίες μέρες πειράχτηκαν και τα υπόλοιπα όργανα του σώματός του, έτσι σταμάτησε η καρδιά του... Τον σκότω-

σαν. Χωρίς να φταίει σε τίποτα, χωρίς να κάνει τίποτα, χωρίς καλά-καλά να το καταλάβει.

Δεν περίμενα ποτέ πως είναι δυνατό να σκοτώνουν ανθρώπους εν ψυχρώ. Ποτέ μου δεν φαντάστηκα πως σκοτώνουν ανθρώπους που κάθονται σε μια καρέκλα! Μ' αυτό μπορώ να πω πως κινδυνεύει η ζωή του καθένα μας την κάθε στιγμή που καθόμαστε κάπου και πίνουμε ένα καφέ ή την ώρα που προχωράμε και πάμε στη δουλειά μας! (...)

Εκείνο που ξέρω είναι πως θα αγωνιστώ για να βρεθούν και να τιμωρηθούν οι στυγνοί δολοφόνοι του Ιάκωβου. Δεν θα ησυχάσω, αν δεν γίνει αυτό. Πώς αφαιρούν έτσι αδίστακτα ανθρώπινες ζωές;»

Οι ειδήσεις των επόμενων ημερών ήταν η υποβολή μήνυσης από τη Μαρία Κουμή, «εναντίον του Αρχηγού της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αθηνών, των Μ.Α.Τ. και κατά παντός υπευθύνου» για τον θάνατο του συζύγου της, η έλευση στην Αθήνα, ύστερα από αίτημα της οικογένειας Κουμή, του Ιταλού ιατροδικαστή Φ. Ντουράντε (είχε εξετάσει και τη σορό του Αλέκου Παναγούλη), η νεκροψία και η ιατροδικαστική έκθεση, και τέλος, η άσκηση ποινικής δίωξης. Καταγράφονται, επίσης, η πραγματοποίηση πορείας διαμαρτυρίας προς τη Βουλή των Ελλήνων για τους θανάτους των Κουμή και Κανελλοπούλου και άλλες εκδηλώσεις συμπράστασης στις οικογένειες των θυμάτων. (Βλ. ενδεικτικά, «Μήνυση εναντίον της Αστυνομίας. Ο Κουμής και νεκρός δείχνει τους δολοφόνους. Πορεία για τους δύο νεκρούς στη Βουλή», *Τα Νέα*, 25 Νοεμβρίου 1980, «Ασκήθηκε στην Αθήνα ποινική δίωξη για το θάνατο του Ιάκ. Κουμή. Κατά παντός υπευθύνου», *Τα Νέα*, 30 Νοεμβρίου 1980, «Ασκήθηκε δίωξη για το θάνατο του Κουμή», *Χαραυγή*, 30 Νοεμβρίου 1980.)

Κριτική της κυπριακής κυβερνητικής «άψογης στάσης»

Σε όλες τις εφημερίδες της 18ης Νοεμβρίου μια μικρή είδηση ανέφερε ότι για τα γεγονότα και την κατάσταση της υγείας των Κυπρίων τραυματιών ενημερώθηκε ο πρόεδρος Κυπριανού από τον πρέσβη στην Αθήνα, Α. Χατζημιλή. Σύμφωνα με την είδηση ο πρόεδρος της Κύπρου «έδωσε οδηγίες για τις δέουσες ενέργειες». Δυο μέρες αργότερα, στις 20 Νοεμβρίου, δημοσιεύθηκε δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου: «Θα γίνουν έρευνες για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες κακοποιήθηκαν οι πέντε Κύπριοι φοιτητές στη Αθήνα και αν προκύψουν στοιχεία τότε οι υπεύθυνοι θα οδηγηθούν ενώπιον της δικαιοσύνης. Τη

διαβεβαίωση αυτή έδωσαν προς την κυπριακή κυβέρνηση οι αρμόδιες ελληνικές αρχές, ενώ (...) η Κυπριακή Πρεσβεία στην Αθήνα παρακολουθεί στενά την εξέλιξη της όλης υπόθεσης».

Οι κυβερνητικοί ισχυρισμοί αντικρούστηκαν από τα «Νέα», με το σχόλιο «Έλλειψη ευαισθησίας» (φ. 20 Νοεμβρίου 1980):

«Ένας Κύπριος χαροπαλεύει· είκοσι άλλοι Κύπριοι μέλη της Δημοκρατικής Κίνησης Κυπρίων Φοιτητών «Αγώνας» κακοποιήθηκαν βάνουσα· η κυπριακή σημαία κουρελιάστηκε ποδοπατημένη από τα εξαγριωμένα Μ.Α.Τ. Ωστόσο ούτε το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών αισθάνθηκε την ανάγκη μιας απολογίας προς την κυπριακή κυβέρνηση, ούτε η κυπριακή κυβέρνηση αισθάνθηκε την ανάγκη μιας – τυπικής – έστω διαμαρτυρίας.

Η Κυπριακή Πρεσβεία α δ ι α φ ό ρ η σ ε [έμφαση στο πρωτότυπο] εντελώς. Δεν έδειξε το στοιχειώδες ανθρώπινο ενδιαφέρον για τους τραυματίες. Δεν είχαν την περιέργεια ως τη Δευτέρα [17 Νοεμβρίου] την ώρα που έκλειναν τα γραφεία το μεσημέρι, να μάθει αν κάποιοι Κύπριοι που διαμένουν στην Αθήνα είχαν πάθει τίποτε. Κι όμως, ένας Κύπριος πολίτης, που χτυπήθηκε μάλιστα μακριά από την οδό Βασιλίσσης Σοφίας που οδηγεί στην Αμερικάνικη Πρεσβεία, που χτυπήθηκε στην οδό Πανεπιστημίου, αργοπεθαίνει. Φτηνή που έγινε η ανθρώπινη ζωή...»

Τις υποχρεώσεις της κυπριακής κυβέρνησης υπέδειξε και ο ηγέτης της Ε.ΔΕ.Κ., Βάσος Λυσσαρίδης, στη σύντομη συζήτηση που έγινε στη Βουλή των Αντιπροσώπων για να τιμηθεί η επέτειος του Πολυτεχνείου³: «Υπάρχουν πληροφορίες ότι δυστυχώς η Αστυνομία αδιάκριτα χτύπησε ανθρώπους που καμιά σχέση δεν είχαν με τις προβοκάτσες και μάλιστα πολύ αργότερα, όταν σχεδόν είχαν διαλυθεί όλες οι καταστάσεις. Κι ανάμεσα σ' αυτούς βρίσκονται Κύπριοι, που αν οι πληροφορίες είναι σωστές, μερικοί απ' αυτούς χαροπαλαίνουν. Είναι καθήκον αυτής της Κυβέρνησης να ζητήσει ευθύνες από την ελληνική κυβέρνηση, γιατί η Αστυνομία χρησιμοποίησε αυτές τις βάνουσες μεθόδους ενάντια σε ανθρώπους που δεν είχαν καμιά σχέση με τους προβοκάτορες».

Σε συνέχεια των υπαινιγμών του Β. Λυσσαρίδη, την επομένη, 22 Νοεμβρίου 1980, δημοσιεύθηκε στα «Νέα» ένα οξύτατο άρθρο του Αντρέα Φρυδά, αρχικού γραμματέα Λευκωσίας-Κερύνειας της Ε.ΔΕ.Κ., με τίτλο «Αξιοπρέπεια επιτέλους». Η στάση της κυπριακής κυβέρνησης, όσο και τα ενδεχόμενα κίνητρά της σχολιάστηκαν με αυστηρότητα: «Χτυπήθηκαν λοιπόν τα κυπριακά

3. Τα Νέα, 21 Νοεμβρίου 1980.

νειάτα, οι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας. Χτυπήθηκαν και ρεζιλεύτηκαν και τα κυπριακά σύμβολα. Καταρρακώθηκε η αξιοπρέπειά μας, χλεβάστηκε η οντότητά μας, σαν σκουπίδι στο βρωμόποδο του κάθε «Έλληνα αδελφού» προβοκάτορα της ελληνικής αστυνομίας, στους δρόμους της Αθήνας. (...) Τι διαβήματα έγιναν στην εδώ ελληνική πρεσβεία, ή από την κυπριακή πρεσβεία στην Αθήνα, για μια απολογία ή εξηγήσεις από την Ραλλοαβερωφική κυβέρνηση; Η μήπως αυτοί ...δικαιούνται! Δικαιούνται να μας τραυματίζουν, να μας στέλλουν στα νοσοκομεία σε αφασία, να ξεφτελίζουν τα κυπριακά σύμβολα και μεις, χάριν σωβράκων και σοκολάτων (βοήθειά μας) θα καθόμαστε να τες τρώμε και να σιωπούμε; Υπάρχουν οι πράξεις. Υπάρχουν μαρτυρίες, υπάρχουν αποδείξεις, υπάρχουν τα θύματα αυτής της απάνθρωπης ξεφτιλιστικής συμπεριφοράς. Η κυπριακή κυβέρνηση τι διαβήματα έκαμε; Απαιτούμε μια αναφορά. Πόσο προσπάθησε να διαφυλάξει αυτή την αξιοπρέπεια; Πόσο έστησε στον τοίχο τους βρωμοπόδαρους δράστες και τι νότα έπεμψε, σαν προειδοποίηση για το μέλλον; Απαιτούμε μια απάντηση, αν και είναι φανερό πως τάχουνε κάνει πλακάκια σε πολλά σημεία το ελληνικό και το κυπριακό κατεστημένα».

Ύστερα από τον θάνατο του Κουμή, «επίσημη ανακοίνωση» κατέγραφε τις ενέργειες της Κυπριακής Πρεσβείας στην Αθήνα για συγκέντρωση πληροφοριών «για τους τραυματίες και τους κρατούμενους Κυπρίους» και συμπαράσταση στον νοσηλευόμενο Κουμή και την οικογένειά του. Η αναφορά στη «δωρεάν μεταφορά της σορού του Κουμή στην Κύπρο»⁴, προκάλεσε νέα, καυστικά σχόλια των «Νέων», στο σχόλιο «"Διάφευση" και απρέπεια» (26 Νοεμβρίου 1980).

Άρθρα για τον θάνατο του Ιάκωβου Κουμή

Η είδηση του θανάτου του Ι. Κουμή, που επήλθε το απόγευμα της 23^{ης} Νοεμβρίου, δημοσιεύθηκε στις κυπριακές εφημερίδες της επόμενης ημέρας («Ύπεκυψε ο Κύπριος», *Ελευθεροτυπία*, 24 Νοεμβρίου 1980). Το πρώτο άρθρο για το θάνατο του Κουμή δημοσιεύθηκε λίγες ώρες πριν το φυσικό του τέλος. Στις 23 Νοεμβρίου 1980, στα «Νέα», ο Ανδρέας Φρυδάς, στο άρθρο «Για ένα νεκρό», σχολίαζε:

«Οι κρατικοί τρομοκράτες έδρασαν και τον σκότωσαν. Μαζί με το τσαλαπατημένο σύμβολο της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι πουλημένοι μπασκίνες της

4. Τα Νέα, Η Σημερινή, Χαραυγή, φύλλα της 25ης Νοεμβρίου 1980.

ελληνικής ολιγαρχικής δεξιάς τάξης, που σύρει στον όλεθρο τον ελληνικό λαό, δολοφόνησαν και ένα Κύπριο νέο.

Ανάμειχτο με το γαίμα του, οι διαμαρτυρίες του κυπριακού λαού. Οι κατάρες για το δολοφόνο μηχανισμό, που δρα κατ' εντολή δολοφονικών εγκεφάλων. Σφαγιαστές κάθε όνειρου για μια καινούργια ζωή. Αιώνιοι οχτροί των λαών που πεθυμούν τη λεφτεριά. Το Πολυτεχνείο ζει σαν μια σπίθα που διατηρά το πνεύμα του παλευτή, πέραν από τη λογική της σιωπής, της μη συμμετοχής, της απάθειας και των συμβιβασμών ή της προδοσίας.

Η δολοφονία ακόμα μιας ψυχής από την Κύπρο, ενώνει ακόμα πιότερο την ουσία της αντίστασης στα ιμπεριαλιστικά ΝΑΤΟϊκά σχέδια. Δεσμεύουν τον Κύπριο και τον Έλληνα πιο σφιχτά, σ' αυτή την πάλη λεφτεριάς και ανεξαρτησίας. Πολτοποιούν τες ερπύστριες, ανδρώνουν τους λαούς μας, γελοιοποιούν τες κυβερνήσεις και τους μηχανισμούς του τρόμου.

Τες κυβερνήσεις! Ο λαός καρτερά μιαν εξήγηση. Κοινή γραμμή με τα ραλλοαβερωφικά κατεστημένα, πάνω σε τι; Πόσο ευαίσθητη υπήρξε η κυβέρνησή μας για αυτό το φονικό;»

Το επόμενο άρθρο για το θάνατο του Κουμή δημοσιεύθηκε πάλι στα «Νέα», στις 25 Νοεμβρίου 1980, στα σχόλια της εφημερίδας, με τίτλο «Ιάκωβος Κουμής». Θεωρούμε ότι απηχεί και την επίσημη θέση της Ε.ΔΕ.Κ.:

«“Εξέπνευσε”. Έτσι απλά, με μια λέξη, ανακοίνωσε στους δημοσιογράφους το θάνατο του φοιτητή Ιάκωβου Κουμή ο αρμόδιος γιατρός του Λαϊκού Νοσοκομείου της Αθήνας. Η ρωμιοσύνη θρηνεί το παλληκάρι. Ένας ακόμη νεκρός, θύμα της βαναυσότητας που μεταβάλλει παιδιά του λαού σε δολοφόνους ή σε βασανιστές αθώων και ανυποψίαστων φοιτητών. Γιατί αθώος και ανυποψίαστος ήταν ο Ιάκωβος Κουμής. Νέος στην Αθήνα, στο πρώτο του ταξίδι έξω από τα στενά όρια του νησιού μας, κουβαλώντας μαζί του τα πιο ωραία όνειρα, βρέθηκε χαμένος στη μεγάλη πολιτεία. Δεν ήξερε από Μ.Α.Τ. Δεν ήξερε από φασισμό και κρατική βία. Πλήρωσε με τη ζωή του την άγνοιά του. Πλήρωσε με τη ζωή του γιατί ένοιωσε χρέος του να τιμήσει τους μεγάλους νεκρούς του Πολυτεχνείου.

Σήμερα βρίσκεται μαζί τους. Δίνει την αναφορά του. “Ακούμπησα στην καγκελλόπορτα του Πολυτεχνείου ένα ολοκόκκινο τριαντάφυλλο για σας. Δεν μπόρεσα να συγκρατηθώ. Ένα δάκρυ κύλισε κι έπεσε πάνω στην λυωμένη καγκελλόπορτα. Ήταν ένα δάκρυ για σας; Ένα δάκρυ για την Αμμόχωστο και την Κερύνεια; Ένα δάκρυ για τη μοίρα της Ρωμιοσύνης; Δεν ξέρω. Ίσως ήταν ένα δάκρυ για όλους τους αδικημένους της γης, για όλους τους αγωνιζόμενους της γης. Ίσως να μην ήταν τόσο μεγάλο. Ίσως ήταν μόνο ένα δάκρυ για μένα. Για

τα όνειρα που θα τσάκιζε μ' ένα κτύπημα – μήκος πέντε πόντοι – ένα ρόπαλο των Μ.Α.Τ. Αλλά μπορεί το δάκρυ να ήταν και για το ρόπαλο, για το χέρι που κρατούσε το ρόπαλο, για τα μυαλά που οπλίζουν ροπαλοφόρους, για το σύστημα που γεννά Παπαδόπουλους, Ετζιεβίτ, Εβρέν, που γεννά επίσης τις ανταλλακτικές θεωρίες για άφρονες και έξαλλους που αναπαράγονται για να δολοφονούν ένα παλληκάρι από τη Σωτήρα, χωριό κοντά στην Αγία Νάπα, εμένα. Ίσως...”

Κάπως έτσι θ' αφηγείται ο Κουμής. Κι εμείς;

Εμείς θα δώσουμε ξανά τον όρκο. Τον ίδιο όρκο που δώσαμε στον Κόκο Φωτίου, στον Δώρο Λοϊζου⁵, σ' όλα τα παλληκάρια μας: Αν ο αγώνας είναι σκληρός, θα γίνουμε σκληρότεροι κι απ' τ' ατσάλι, μα θα νικήσουμε. Για μας, για τα παιδιά μας, για τη μαρτυρική θυσία του Κουμή. Για να χτίσουμε ένα κόσμο χωρίς ροπαλοφόρους, ένα κόσμο του λαού, της λευτεριάς και της ειρήνης».

Ο Αντρέας Φρυδάς επανήλθε με νέο άρθρο («Βρίζει το νεκρό μας», *Τα Νέα*, 26 Νοεμβρίου 1980), με αφορμή τις δηλώσεις του πρωθυπουργού Γεώργιου Ράλλη «Σε ποια χώρα του κόσμου είδατε να αποκρούονται οι επιθέσεις με άνθη; Με γκλομπ αμύνονται οι αστυνομικοί. Και ο Αρχάγγελος Μιχαήλ σπάθην κρατεί στα χέρια του για να αμυνθεί εναντίον των δαιμόνων». Ακολουθεί απόσπασμα:

«Οι χουντικοί θύλακες – όπως τόνισε ο Παπανδρέου στη Βουλή – μέσα στα ελληνικά Σώματα Ασφάλειας, που εσκεμμένα καλύπτουν και συνεργάζονται με τους προβοκάτορες, ροπαλοφόροι κρατικοί φασίστες, σκότωσαν τον Ιάκωβο Κουμή. Που δεν ήταν «δαίμονας» ή «αναρχικός», για να αμυνθούν ενάντια του οι Έλληνες «Αρχάγγελοι» φασίστες του Ράλλη και της Δεξιάς, που ματοκύλησε τη μνήμη του Πολυτεχνείου. Που δεν «επιτέθηκε» για να αμυνθούν με ρόπαλα και περίστροφα οι 30 τραμπούκοι του. Βρίζει λοιπόν ο Ράλλης, το νεκρό Κύπριό μας. Που μόνη του αμαρτία υπήρξε η συμμετοχή του σε μια ειρηνική πορεία τιμής της μνήμης μιας μεγάλης θυσίας, ιστορικής σημασίας. Και στο πρόσωπο αυτού του νεκρού μας, βρίζει και περιφρονά τη συμμετοχή της Κύπρου στον αντιχουντικό αντιστασιακό αγώνα και σαν θύματος εκείνου που γκρέμισε το συρματοπλέγμα της Γυάρου ή της Μακρόνησου και το κάστρο του Κορυδαλλού και τα φασιστικά κρατητήρια της Ε.Σ.Α. στην οδό Μπουμπουλίνας, της Αθήνας.

Βρίζει ο Ράλλης το νεκρό μας. Και μαζί του – που σε λίγες ώρες θα θάψει η Κύπρος – βρίζει ολόκληρο το δημοκράτη κυπριακό λαό. Οριοθετεί το είδος της δράσης μας σαν Κυπρίων μέσα στον ευρύτερο ελληνικό χώρο και καθορίζει –

5. Οι Γεώργιος (Κόκος) Φωτίου και Δώρος Λοϊζου ήταν στελέχη της Ε.ΔΕ.Κ. που δολοφονήθηκαν, ο πρώτος στις 5 Απριλίου 1973 και ο δεύτερος στις 30 Αυγούστου 1974.

αποδέχεται σαν ποινές μας, ακόμα και τον διά ροπάλου θάνατο. Επικίνδυνοι προσανατολισμοί, για μας. Φυσικοί και νόμιμοι, για το καθεστώς. Στραγγαλιστική νοοτροπία. Οργανωμένη «αμυντική» φονική επίθεση. Μια «σπάθη», που χαρακώνει πιο βαθειά τες πληγές που χάραξε κάποιος σύμμαχός τους Αττίλας. Και οριοθετεί το είδος της συμπαράστασης που «προσφέρεται» στον αγώνα του κυπριακού λαού.

Αύριο, ή μεθαύριο, η σορός του σκοτωμένου Ιάκωβου Κουμή θα θαφτεί στη γης του. Σ' αυτή τη γης, που δέχτηκε χιλιάδες τους δολοφονημένους από το φασισμό και τον Αττίλα. Κάποιοι, ίσως θα θεωρήσουν την ταφή του σαν την τελεφταία πράξη ξοφλήματος με τες ευθύνες τους. Κάποιοι γραβατωμένοι, ίσως και επίσημοι, θα ανακουφιστούν με το «αμήν» του παπά, γιατί η ευθύνη τους θα θεωρήσουν πως θάφτηκε με το πτώμα του Κύπριου νεκρού μας. Και πως η ενοχή τους θα φαγωθεί από τα τρισάγια και τα συλλυπητήρια των πένθιμων χαμόγελών τους.

Όχι. Γιατί η ευθύνη και η ενοχή, είναι δύο γεγονότα που δεν έπαψαν σχεδόν ποτέ, να στιγματίζουν το πέπλος των κυπριακών ολιγαρχικών κατεστημένων και της Δεξιάς. Και είναι η πάλη αυτών των κατεστημένων και οι μανούβρες για να τες αποφεύγουν, αφού πρώτα δουλέψουν για να στεριωθούν οι μηχανισμοί της φθοράς, της εκμετάλλευσης ή των ροπάλων.

Ας μη ξεγελιέται όμως ο λαός. Τα «άνθη» του Ράλλη, ύστερα από τα ρόπαλα και τες «σπάθες» (πάλαι του ίδιου), είναι οι αποδείξεις που χρειάζονται για ένα ολομέτωπο αγώνα ενάντια σ' αυτά τα κατεστημένα του ροπαλοφόρου τρόμου.

Και η σιωπή του κυπριακού κατεστημένου, ή η μέριμνά του για μεταφορά δωρεάν!! του πτώματος στην Κύπρο, δεν λύνουν το πρόβλημα της ενοχής ή της ευθύνης. Αντίθετα. Η σιωπή και η αδυναμία αυτού του κατεστημένου να μιλήσει και να στιγματίσει αυτό το φονικό ενός πολίτη του, μαρτυρούν τες προτεχτοριακές περιθωριακές ίσως τοποθετήσεις του, ή δυνατότητές του, στο να υπερασπίζεται την κυπριακή αξιοπρέπεια και τες ζωές μας. Ή τα σύμβολα της κρατικής μας υπόστασης. Κάτι που πρέπει να προβληματίσει άμεσα το λαό μας. Και να προστατευτεί ανάλογα».

Τα παραπάνω άρθρα ήταν και τα μόνα που δημοσιεύθηκαν στον κυπριακό Τύπο, αμέσως μετά από τον θάνατο του Κουμή, ενώ ανάλογη υποβάθμιση της είδησης παρατηρήθηκε και στα δελτία ειδήσεων του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου, σύμφωνα με δημοσιογραφικό σχόλιο⁶.

6. «Κουμής και ΠΙΚ», *Τα Νέα*, 26 Νοεμβρίου 1980.

Δυο βδομάδες αργότερα, πάλι στα «Νέα», στο κυριακάτικο φύλλο της 7ης Δεκεμβρίου 1980, δημοσιεύθηκε το χρονογράφημα «Ιάκωβος Κουμής. Συγχωρέστε με, ε; Και να με θυμάστε», με την υπογραφή ΧΡΙ-ΡΟ⁷. Ακολουθούν εκτενή αποσπάσματα:

«(...) Είναι τόσα που πρέπει να μάθει ο νέος που πρωτοέρχεται στην Αθήνα για να σπουδάσει νομικά εν τω Καποδιστριακώ Πανεπιστημίω. (...) Είναι τόσα, τόσα πολλά... Κι εγώ πού να προλάβω... Πού να προλάβω εγώ ο Ιάκωβος Κουμής από την Αμμόχωστο της Κύπρου... Πού να προλάβω μ' ένα μήνα όλο κι όλο στην Αθήνα... Πού να προλάβω...

«Εδώ τσακίζουν χέρια για ένα όνειρο, μνουχίζουν για ένα φυλλάδιο, σπάζουν δόντια για ένα τραγούδι, εδώ σκοτώνουν για ένα χαμόγελο.» Κι εγώ..., ω εγώ...

Τώρα συναρμολογώ το σκορπισμένο μυαλό μου. Το μαζεύω μόριο με μόριο. Από παντού. Από το τραπεζάκι της καφετέριας, από τα γκλομπς κι εκείνη την αρβύλα που μου την έφερε κατακούτελα, από το κάθισμα του ασθενοφόρου, από τη ρόμπα του νοσοκόμου, απ' τα νυστέρια του χειρουργείου και τα νεκροτομεία. Τρομάζω. Γιατί στο διάολο να μην είμαι ξανθός και χωρίς γένια και φιλοκουρεμένος αν θέλεις, να όπως ένα Εγγλεζάκι ας πούμε – εκτός κινδύνου. Γιατί τελικά να μην είμαι ένας Αμερικανός πολίτης και τη γραντσουνιά στ' ακροδάχτυλό μου να την πληρώνουν με συγνώμες και τηλεγραφήματα βαθιάς θλίψης κι απολύσεις κι υποβιβασμούς.

Τώρα βρίζω και αμαρτάνω κατά συρροήν. Άστε με τώρα... Συγχωρέστε με. Αθώωστε το φόβο μου και την οργή μου. Τιμή αίματος εστί και των 26 χρόνων μου το παραλήρημα. Είναι τα δάκρυα της Μαρίας – νιόπαντρος εγώ ο Ιάκωβος κι είχαμε τόσα να κάνουμε... Είναι τα δάκρυά σου, που απ' το παγκάκι της αναμονής μερόνυχτα τώρα με πνίγουν. Και το βογγητό σου. «Τον δολοφόνησαν τον άντρα μου, τον δολοφόνησαν...» Κι ο πατέρας μου... Πόσο γέρασες, πατερούλη, αυτές τις μέρες έξω απ' το θάλαμο εντατικής παρακολούθησης. Και στον προθάλαμο του νεκροτομείου πόσο σκλήρυναν τ' αξύριστα γένια σου, πόσο ρυτιδιάστηκες.

Συγνώμη και συ αδελφέ μου, που τις χάνεις πια τις σπουδές στην Αθήνα. «Κάλιο εδώ χαμάλης», ούρλιαζε η μάνα μας σαν τα 'μαθε. «Όχι, όχι στην Αθήνα... Κάλιο εδώ χαμάλης... χαμάλης...»

7. Πρόκειται για τον Χρίστο Ρούσσο, τότε φοιτητή στην Αθήνα και δημοσιογράφο. Την πληροφορία οφείλω στον φιλόλογο Σάββα Παύλου, τον οποίο ευχαριστώ.

Συγχωρέστε με κι όλοι εσείς, που σας ταλαιπώρησα: Τα πολιτικά γραφεία των κομμάτων (πώς θα διατυπωθεί η ανακοίνωση), ο Κύπριος πρέσβης (τι θα γίνει τελικά, δημοσία δαπάνη θα μεταφερθεί η σορός μου;), ο ιατροδικαστής από την Ιταλία, ο Αρχάγγελος Μιχαήλ, που δεν ήμουν δαίμονας, οι νεκροί του Πολυτεχνείου που δεν θα ξαναπορευτώ προς τιμήν τους, οι φίλοι μου που θα οξειδωθούν στα δικόγραφα, η Μαρία, ο πατέρας μου... Όλοι τελοσπάντων συγχωρέστε με, που δεν πρόλαβα να μάθω. Ένας μήνας όλος κι όλος πού να προλάβω..

— Και να με θυμάστε, ε, να με θυμάστε...»

Εκτός από τα παραπάνω κείμενα, στον κυπριακό Τύπο δημοσιεύθηκε ανακοίνωση για τα επεισόδια στην Αθήνα που εξέδωσε η «Συντονιστική Επιτροπή Σπουδαστών Ανωτέρων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Κύπρου», όπου εκφράζεται «αγανάκτηση για την βάρβαρη συμπεριφορά των σωμάτων ασφαλείας του ελληνικού κράτους που προκάλεσαν τον θάνατο δύο φοιτητών», χωρίς ονομαστική αναφορά στον Κουμή⁸. Επίσης, σε τέσσερεις κυπριακές εφημερίδες δημοσιεύθηκε επιστολή της «Λουίζας Σαββίδου, οικονομολόγου», που ζητούσε την παραδειγματική τιμωρία των υπευθύνων για το θάνατο του Κουμή, περιγράφοντας ως «στίγμα για κάθε Έλληνα πολίτη» τον άγριο ξυλοδαρμό του⁹.

Πιο ενδιαφέρουσες πολιτικά ήταν οι ανακοινώσεις των «Οπαδών της Αυτοδιάθεσης και άλλων συντρόφων και φίλων του Ιάκωβου Κουμή» όπου, σύμφωνα με όσα αποσπασματικά δημοσιεύθηκαν στον Τύπο, καταγγέλθηκε «η δολοφονική - τρομοκρατική επίθεση των οργάνων της αμερικανόδουλης Κυβέρνησης Ράλλη ενάντια στο λαό». Σε άλλη διακήρυξη της ομάδας, αναφερόταν:

«Η εν ψυχρώ δολοφονία του Ιάκωβου Κουμή από τους ροπαλοφόρους του Καραμανλή δείχνει ξανά την σύνδεση που έχουν τόσο ιστορικά όσο και στην καθημερινή πάλη οι αγώνες του λαού μας σε Κύπρο και Ελλάδα. Για μας εδώ η βασική προϋπόθεση και εγγύηση για ένα αποτελεσματικό εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα που θ' αρχίζει από το διώξιμο του Τούρκου κατακτητή μέχρι την άσκηση του δικαιώματος της Αυτοδιάθεσης, είναι η έμπραχτη συνεργασία με τον ελληνικό λαό¹⁰».

8. *Τα Νέα*, 26 Νοεμβρίου 1980, *Η Χαραυγή*, 26 Νοεμβρίου 1980.

9. «Τα γεγονότα της Αθήνας», *Ο Αγών*, 26 Νοεμβρίου 1980, «Να αναζητηθούν οι υπεύθυνοι του εγκλήματος», *Χαραυγή*, 26 Νοεμβρίου 1980, «Στίγμα για κάθε Έλληνα», *Ο Φιλελεύθερος*, 28 Νοεμβρίου 1980, «Για τα επεισόδια βίας στην Ελλάδα», *Η Σημερινή*, 4 Δεκεμβρίου 1980.

10. *Η Σημερινή*, 25 και 27 Νοεμβρίου 1980.

Στον «Φιλελεύθερο» (25 Νοεμβρίου 1980) δημοσιεύθηκε άλλο απόσπασμα από την ανακοίνωση των «Οπαδών Αυτοδιάθεσης και φίλων του Κουμή»: «Κοινός στόχος της αντιδραστικής δεξιάς στην Ελλάδα και στην Κύπρο είναι το χτύπημα κάθε αγωνιστικής φωνής που αντιστέκεται στην πολιτική της υποτέλειας και της διχοτόμησης. Ο δολοφονημένος σύντροφος Ιάκωβος Κουμής στάθηκε ένας συνεπής αγωνιστής που πάλευε για την απελευθέρωση της Κύπρου, για το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του λαού της, για το σπάσιμο της ΝΑΤΟ-δουλης υποτέλειας και για τον σοσιαλισμό».

Στον «Αγώνα» (27 Νοεμβρίου 1980), το μικρό απόσπασμα της ανακοίνωσης των «Οπαδών της Αυτοδιαθέσεως της Κύπρου» φιλοξενήθηκε με το σουρεαλιστικό, για τα κυπριακά δεδομένα, τίτλο «“Ενωτικός μαρξιστής” ο Κουμής»: «(...) Ο Κουμής ήταν ένας μαρξιστής που αγωνιζόταν έξω από τα παραδοσιακά κόμματα της αριστεράς και προπαγάνδιζε την ανάγκη συνδέσεως του εργατικού - λαϊκού κινήματος στην Κύπρο με εκείνο της Ελλάδας για ένα κοινό αγώνα αποτίναξης της ξένης εξάρτησης από το σύνολο του ελληνικού λαού. Ο Κουμής (...) ήταν υποστηρικτής της Ένωσης όλης της Κύπρου με την Ελλάδα και στην Αθήνα δεν σταμάτησε να παλεύει για τις ιδέες του και ήταν γι' αυτόν αδιανόητο να μην πάρει μέρος στην αντινατοϊκή διαδήλωση του ελληνικού λαού».

Τέλος, μια μέρα μετά την κηδεία του Ι. Κουμή, στη Σημερινή της 28ης Νοεμβρίου 1980, δημοσιεύθηκε με τον ουδέτερο υπέρτιτλο «Αδέσμευτη γνώμη», το άρθρο «Η κατασκευή “ενόχων” και “τρομοκρατών”», του Λάζαρου Μαύρου. Ο νεαρός αρθρογράφος συνέδεε την «τακτική κατασκευής ενόχων από τις ελλαδικές αρχές» με τις «πρόσφατες συλλήψεις και οκταήμερες κρατήσεις οχτώ προσώπων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς στη Λευκωσία», και προσέθετε:

«Τώρα ένας ακόμα Κύπριος φοιτητής γίνεται θύμα αυτής της πραγματικότητας. Ο φίλος Ιάκωβος Κουμής είναι πια νεκρός με σπασμένο το κεφάλι απ' τα ρόπαλα των αστυνομικών. Νομίζω πως δεν μας επιτρέπονται πια άλλα περιθώρια εφησυχασμού, άγνοιας και ανοχής. Πρέπει να δούμε την πραγματικότητα. (...) Είναι η απάντηση της άρχουσας τάξης της Ελλάδας ενάντια στην αυξανόμενη δύναμη του λαϊκού κινήματος.

Όμως το ζήτημα δεν είναι αποκλειστικά ενδοελλαδικό όπως προσπαθεί να μας πείσει η δικιά μας κυβέρνηση και τα παραπλανητικά δημοσιεύματα του κατευθυνόμενου τύπου της Λευκωσίας. Δεν είναι μόνο που ο δικός μας Ιάκωβος πέθανε. Δεν είναι μόνο που η κυπριακή αστυνομία άρχισε να αντιγράφει την ελλαδική. (...) Η ΝΑΤΟϊκή πολιτική της Ελλάδας καλύπτει άμεσα και την προοπτική λύσης του κυπριακού προβλήματος. Μετά την επανένταξη στο

στρατιωτικό σκέλος, μετά την επιβολή της φιλονατοϊκής χούντας του Εβρέν στην Τουρκία, ο έλεγχος των Η.Π.Α. πάνω στην πορεία του Κυπριακού είναι σχεδόν εξασφαλισμένος».

Η κηδεία

Η σορός του Ιάκωβου Κουμή μεταφέρθηκε αεροπορικώς στην Κύπρο, στις 26 Νοεμβρίου 1980, με τη συνοδεία της συζύγου και του πατέρα του θανόντος, αλλά και τις ελλαδικές αντιπροσωπίες που θα παρευρίσκονταν στην κηδεία. Στις 27 Νοεμβρίου έγινε τρισάγιο στο ναό της Φανερωμένης, στη Λευκωσία, όπου εκφωνήθηκαν μηνύματα και χαιρετισμοί από ελλαδικά κόμματα και οργανώσεις¹¹. Το «Κάλεσμα κηδείας», «του δολοφονημένου στην Αθήνα από τα ΜΑΤ φοιτητή Ιάκωβου Κουμή», υπέγραφε «ομάδα πρωτοβουλίας από φίλους, συγγενείς και συντρόφους του Ι. Κουμή¹²».

Η νεκρώσιμη τελετή εψάλη στη Σωτήρα, γενέτειρα του Κουμή, και η σορός ενταφιάστηκε με τις εκδηλώσεις πένθους που συνηθίζονται στα Κοκκινοχώρια. Σύμφωνα με ένα δημοσίευμα, «δεν ακούστηκαν συνθήματα, εκτός από το μοιρολόι των γονιών και των συγγενών του Κουμή». Νεκρώσιμα στεφάνια κατέθεσαν όλα, σχεδόν, τα κυπριακά κόμματα (Α.Κ.Ε.Λ., ΔΗ.ΣΥ., Ε.ΔΕ.Κ., Ένωση Κέντρου, ΝΕ.ΔΗ.ΠΑ., ΠΑ.ΜΕ.), συνδικαλιστικές και νεολαιίστικες οργανώσεις (Ε.Κ.Α., Π.Ε.Ο., ΠΟ.Φ.ΝΕ., κ.ά.). Από την Ελλάδα αναφέρονται τα δύο μεγάλα κομμουνιστικά κόμματα και οι νεολαίες τους, η Κ.Ν.Ε. και η Ε.ΚΟ.Ν. «Ρήγας Φεραίος»¹³. Ηχηρές απουσίες: η ελληνική και κυπριακή κυβέρνηση, η Ελληνική Πρεσβεία και το κυβερνών κυπριακό κόμμα, ΔΗ.ΚΟ.

Μετά τον τρισάγιο στη Φανερωμένη πραγματοποιήθηκε πορεία στους κεντρικούς δρόμους της Λευκωσίας προς την Ελληνική Πρεσβεία, όπου αντιπροσωπία των διαδηλωτών επέδωσε ψήφισμα διαμαρτυρίας για το θάνατο του Ι.

11. Στα Νέα, 28 Νοεμβρίου 1980, δημοσιεύθηκε μικρό απόσπασμα από τον επικήδειο χαιρετισμό του Ηλία Στάβερη, εκπροσώπου του Κ.Κ.Ε. (εσωτ.).

12. Η Σημερινή, 27 Νοεμβρίου 1980. Η αγγελία της κηδείας δημοσιεύθηκε, με διαφοροποιήσεις, και στη Χαραυγή και τον Φιλελεύθερο, της ίδιας ημέρας.

13. «Μέσα σε ατμόσφαιρα πένθους. Στο χωριό του κηδεύτηκε ο Ιάκωβος Κουμής», Τα Νέα, 28 Νοεμβρίου 1980, «Έγινε στη Σωτήρα η κηδεία του Κουμή», Χαραυγή, 28 Νοεμβρίου 1980, «Κηδεύτηκε χθες ο Ι. Κουμής. Πορεία στην Λευκωσία», Ο Φιλελεύθερος, 25 Νοεμβρίου 1980.

Κουμή. Τα πανώ και τα συνθήματα των διαδηλωτών που καταγράφηκαν από τον «Αγώνα» και τα «Νέα» (φ. 28 Νοεμβρίου 1980) ήταν: «Κάτω η κρατική τρομοκρατία», «Αμερικάνοι φονιάδες των λαών», «Έξω η Ελλάδα από το ΝΑΤΟ». Σε φωτογραφία της πορείας, είναι εμφανής η μεγάλη αστυνομική παρουσία, ενώ διακρίνεται μια μεγάλη ελληνική σημαία, επικεφαλής, και ένα πανώ με το σύνθημα «Ελλάδα – Κύπρος ένας λαός αγώνας κοινός».

Συμπεράσματα

Η μελέτη των κυπριακών εφημερίδων της περιόδου Νοεμβρίου–Δεκεμβρίου 1980 αποδεικνύει ότι στην είδηση του βαρύτατου τραυματισμού και του θανάτου του Ιάκωβου Κουμή δόθηκε αρκετή έκταση στον Τύπο της εποχής. Όμως, στη συντριπτική τους πλειοψηφία τα δημοσιεύματα αναπαρήγαγαν κείμενα και πληροφορίες των αθηναϊκών εφημερίδων, δίνοντας έμφαση στις περιγραφές της αστυνομικής βαρβαρότητας εναντίον του άτυχου Κουμή και στην εξέλιξη της υγείας του. Στη μόνη εφημερίδα που γράφτηκαν από τη σύνταξη έντονα πολιτικά άρθρα για το περιστατικό και τον θάνατο του Ι. Κουμή ήταν στα «Νέα», δημοσιογραφικό όργανο της Ε.ΔΕ.Κ. Η ίδια εφημερίδα ήταν και η μόνη που δεν φιλοξένησε καμιά ανακοίνωση των «Οπαδών της Αυτοδιάθεσης και φίλων του Κουμή». Οι υπόλοιπες εφημερίδες απέφυγαν να σχολιάσουν το γεγονός και περιορίστηκαν σε κάποιους εύγλωττους, ηχηρούς τίτλους. Ανάλογη σιωπή και αμηχανία επιδείχθηκε από την κυπριακή κυβέρνηση, με αποκορύφωμα την απουσία εκπροσώπων της στην κηδεία του Ι. Κουμή. Ο τίτλος «Ενωτικός μαρξιστής», του «Αγώνας» της 27ης Νοεμβρίου 1980, εξακολουθεί σήμερα να αναστατώνει την καθιερωμένη πολιτική ορθότητα, πόσο μάλλον στην αιμάσσουσα ημικατεχόμενη Κύπρο του 1980, η οποία, έξι μόλις χρόνια ύστερα από την τουρκική εισβολή, αναζητούσε προσανατολισμό. Το είχε περιγράψει, εξάλλου, ο Ιάκωβος Κουμής, στις 22 Οκτωβρίου 1980: «Η γαλάζια σου μορφή με τυραννά... / γυρεύω μια σταγόνα λευτεριάς στα βήματά σου / και συ μ' αρνήθης για τα συμφέροντά σου».